

**Notițe de la anunțul școlii de comunitate
cu Davide Prospero și E.S. Monseniorul Filippo Santoro
prin video-call de la Milano, 25 ianuarie 2023**

Text de referință: L. Giussani, A-ți da viața pentru lucrarea Altuia, Fraternità di Comunione e Liberazione, p. 43-54.

Davide Prospero

Bună seara, să reluăm – ba de fapt ar trebui să spun „să continuăm” – munca Școlii de comunitate. Spun că o continuăm pentru că munca pe care am depus-o în ultimele luni nu a fost o suspendare sau o paranteză. După cum vom auzi acum din introducerea pe care monseniorul Santoro o va face, munca pe textul cărții lui don Giussani *A-ți da viața pentru lucrarea Altuia* intră în detaliile lucrurilor pe care ni le spunem în această perioadă și, mai presus de toate, intră în detaliile conținutului marii propuneri pe care Papa ne-a făcut-o prin discursul din 15 octombrie din Piața Sf. Petru (la care în aceste trei luni am lucrat personal și în comunitățile noastre). De acum până la Exercițiile Fraternității ne vom ocupa de a doua parte a cărții, care se referă la Exercițiile din 1998. Această muncă va încheia Școala de comunitate pe textul *A-ți da viața pentru lucrarea Altuia*. După Exercițiile Fraternității vom relua ParCursul de la început, cu volumul *Sensul religios*.

Ai cuvântul, don Filippo.

Filippo Santoro

Vă mulțumesc, vă salut călduros pe toți! Nu spunem bună seara, pentru că în altă parte este încă zi sau noapte târzie. În orice caz, suntem aici împreună pentru a relua cele două lecții ale Exercițiilor Fraternității din 1998 cu tema „Miracolul schimbării”. Este exact ceea ce ne-a indicat Papa și ne-a sugerat pe 15 octombrie anul trecut. Intensitatea și frumusețea acestor două lecții rezidă în faptul că ele descriu elementele esențiale care caracterizează și disting carisma noastră de alte expresii și alte forme; ele indică exact motivul vieții noastre și al speranței noastre.

Am cântat: „Când vom vedea totul” (*Eroare de perspectivă*, C. Chieffo), tocmai pentru că credința înseamnă a vedea și a cunoaște. Credința este o formă de cunoaștere. În lecția pe care o prezentăm în această seară veți vedea înfățișată această perspectivă. Fado-ul pe care l-am auzit, tipic Portugaliei, un fado frumos – „porque sem Ti não sei viver” (*Por tudo meu Jesus*), fără tine nu știu să trăiesc – ne amintește că aici este în joc viața noastră, nu o religiozitate vagă și generică. Suntem interesați de viață, suntem interesați de experiența vieții. Iar Papa, la Roma, a vorbit – mai mult decât despre dezvoltarea întregului nostru potențial („Potențialul carismei voastre în mare parte este (încă) de descoperit, mai este încă mult de descoperit din el. [...] Există încă mulți bărbați și multe femei care încă nu au trăit acea întâlnire cu Domnul care vouă v-a schimbat viața și a făcut-o să fie frumoasă”, ne-a spus el) – despre don Giussani educator: „avea o capacitate unică de a stârni [de a stârni!] în inima tinerilor o căutare sinceră a sensului vieții [căutarea sinceră a sensului vieții în inimile tinerilor!], o capacitate unică de a retrezi dorința lor de adevăr. Ca un adevărat apostol, când vedea că în tineri s-a aprins această sete, nu-i era frică să le prezinte credința creștină.” (Francisc, „Să ardă în inimile voastre această sfântă frământare profetică și misionară”, supl. la *Tracce*, n. 10/2022, p. 15-16). Este exact experiența unei noi umanități, atinsă de întâlnirea cu Domnul, cu prezența Sa, cu apropierea Sa.

În lecția intitulată „Dumnezeu și existența” (p. 45-54 din textul *A-ți da viața pentru lucrarea Altuia*), don Giussani vorbește despre „miracolul schimbării”. Este un „miracol”, schimbarea, pentru că nu o putem planifica, chiar dacă depunem efort. Schimbarea este, în schimb, faptul de a fi cuprinși de o nouă inteligență și afecțiunii (precum cea conținută în aceste pagini), care ne surprinde, ne atrage și ne plasează într-o călătorie în care – încetul, cu încetul – ne descoperim diferiți. Ne aflăm tot în fața primatului ontologiei asupra eticii; supremația a ceva ce se întâmplă, de care ne dăm seama și care ne atinge, cu toate consecințele care se pot dezvolta.

Suntem apoi invitați să pătrundem în experiența pe care o indică aceste cuvinte ale lui don Giussani. Dar, atenție! În fața unor cuvinte care sunt expresia unei genialități umane nu putem pretinde că înțelegem totul imediat: pentru a înțelege (așa cum s-a întâmplat în viața noastră) avem nevoie de o istorie, avem nevoie de timp, într-o fidelitate și într-o poziție de întrebare (cf. L. Giussani, *Se poate (cu adevărat!?) trăi așa?*, Bur, Milano 2016, p. 541-542); se înțelege urmând un parcurs, urmând un drum. La început a existat un impact puternic, dar apoi este ca și cum am ajunge la esența experienței care ne este propusă.

Cu acest realism și cu această simplitate umilă, începem să lucrăm împreună.

1. O problemă de cunoaștere

Don Gius pune din nou în discuție expresia Sfântului Paul „Dumnezeu este totul în toate” (1 Cor 15,28) din Exercițiile de anul precedent (pe care le-am reluat anul trecut), punând întrebarea fundamentală: cum poate această afirmație – „Dumnezeu este totul în toate” - influența viața? Iar el explică: „«Dumnezeu este totul în toate» [...] nu e o formulare absurdă, nici o afirmare abstractă, e pur și simplu ceva judecabil și comprehensibil – sau incomprehensibil – ca un factor real al vieții.” (p. 45), adică este o expresie a rațiunii angajate în realitatea vieții.

Rațiunea noastră ne spune lucruri elementare și simple:

– În primul rând, nu existam și iată-ne aici.

– Cele mai dragi chipuri, cele mai frumoase lucruri din viață, am dat peste ele ca peste niște daruri neașteptate, cum, în cazul meu să conduc această întâlnire și să fiu delegat special al *Memores Domini* este un dar neînchipuit și neașteptat. Cele mai importante lucruri ne-au venit în întâmpinare!

– Încercările și tristețile vieții noi nu ni le-am fi dorit.

– Întreaga realitate, în mod misterios, se ciocnește de privirea noastră, ne atinge, ne rănește, dialoghează cu inima. Există ceva înainte de noi (ceva înainte de noi!) care bate la ușa vieții noastre. Este punctul de plecare pe care l-am văzut și aprofundat mereu în *Sensul religios*.

„Dumnezeu este totul în toate” este, prin urmare, enunțul la care ne conduce rațiunea, dacă aceasta este deschisă la totalitatea factorilor realității, dacă rațiunea este trăită după adevărata sa natură. Dar, se întreabă Gius, de ce, din cunoaștere nu iese imediat la iveală energia necesară schimbării? Pentru că numai uimirea față de afirmația că „Dumnezeu este totul în toate”, numai uimirea originală în fața Ființei poate fi sursa unei schimbări etice. Aceasta este o trăsătură fundamentală a carismei noastre: dintr-o atracție, dintr-o forță estetică, apare o nouă etică. „Numai dacă Ființa este atractivă, poate fi în stare să obțină de la om o atenție până la sacrificiu” (p. 45).

Cu toate acestea, chiar șoi noi, care l-am cunoscut pe Domnul ca pe o atracție, încă percepem expresia „Dumnezeu este totul în toate” ca fiind abstractă. Unde greșim? Răspunsul lui Gius liniștește, dar deschide o luptă.

Uimirea originală - spune don Giussani - este îngreunată de momentul istoric în care trăim. Din acest motiv, este esențial să devenim conștienți de mentalitatea plină de minciună în care suntem cufundați: „Trebuie să devenim conștienți de o mentalitate care, chiar dacă aparent proslăvește o renaștere religioasă, de fapt vrea chiar să cenzureze că «Dumnezeu este totul în toate», făcându-l să pară abstract” (p. 45). Deși există o aparentă renaștere spirituală, din punct de vedere existențial Dumnezeu este abstract și negat.

Prin urmare, în primul rând trebuie să ne dăm seama de contextul în care trăim, de firea umană a cărei copil suntem „trebuie să trecem prin toate momentele de disconfort, tentații, eșecuri, păstrându-ne speranța care e viața vieții” (p. 45-46) pentru noi înșine și pentru frații noștri oameni.

Aceasta este situația și aici începe lupta la care ne cheamă Gius și la care Papa ne-a invitat: „Dumnezeu este totul în toate” este o problemă de cunoaștere, ca și cum ne-am afla în fața a ceva ce ne impresionează și rămânem atinși, uluiți și plini de uimire.

Pentru a înțelege acest lucru, să trecem la al doilea punct.

2. Experiență și rațiune

În cel de-al doilea punct Giussani aprofundează tema ireligiozității ca origine a negării lui „Dumnezeu este totul în toate”. Există o ireligiozitate care începe, fără ca cineva să observe, de la o detașare între Dumnezeu ca origine și sens al vieții (deci pertinent pentru evenimentele care se întâmplă) și Dumnezeu ca fapt de gândire, ca o afirmație teoretică. Chiar și în firme se sugerează că e bine să facem zece minute de „meditație” pe zi (pentru a produce mai mult, desigur!), dar sunt minute de trăit în fața nimănui, de introspecție, cu care Dumnezeu nu are nimic de-a face (p. 46). „Dumnezeu este totul în toate” este înlocuit de formularea mai comună: „Dumnezeu există.”

„Dumnezeu este totul în toate” are, în schimb, o pretenție afectivă asupra noastră, a familiilor noastre, a prietenilor noștri, a muncii noastre. Afirmația „Dumnezeu există” nu-i cere nimic experienței mele, pentru că este formularea lui Dumnezeu ca fapt de gândire pură.

Astfel, apare o detașare între experiența mea – adică a impactului conștiinței mele cu realitatea – și sensul vieții, care este Dumnezeu (cf. 46). O detașare între viața mea, suferința mea, bucuria mea, ceea ce mi se întâmplă, gândirea, afecțiunea și Dumnezeu. Realitatea de zi cu zi urmează un parcurs prin care nu se mai raportează la „Dumnezeu este totul în toate”.

În acest moment, Gius face un alt pas interesant: „Separarea sensului vieții de experiență presupune inclusiv o separare a moralității de acțiunea omului: moralitatea, astfel concepută, nu are aceeași rădăcină cu acțiune” (p. 46). Odată, când eram în Brazilia, chiar înainte de Paște, un jurnalist – care exprima total această mentalitate – m-a întrebat: „Părinte, cum se sărbătorește Paștele? Cu ouă de ciocolată?” „Cu ce?! Cu ciocolată?!”. Aceasta este ceea ce le-am spune copiilor, dar să le spui adulților un astfel de lucru înseamnă că Dumnezeu n-are nicio legătură cu ceea ce e important în viață, cu gustul vieții; e chiar o altă lume, e altceva! Viața decurge pe de o parte, iar afirmația teoretică „Dumnezeu există” continuă să rămână – atunci când rămâne – la un nivel care nu are niciun efect asupra realității sau cunoașterii. Moralitatea, datorită căreia noi ne mișcăm, nu este determinată de un eveniment care ne invadează, ne atinge și ne molipsește.

Viața este alcătuită din întâlniri, din robleme, din decizii care trebuie luate. De câte ori pe zi trebuie să luăm atitudine, mai ales cu acea spontaneitate care cu siguranță nu ne permite să recurgem la reflecții filosofice profunde! Ceea ce contează atunci este atitudinea de bază a eului nostru. Și aici există o alternativă radicală; există două posibilități.

Prima posibilitate e să aibă prioritate preconceptul, adică să pornim de la idei, care credem că sunt ale noastre, dar care, dacă sunt privite mai adânc, de fapt sunt cele impuse de mentalitatea comună: de tv, de ziare, de social media (p. 47-48). Așa că mergem înainte din preconcepție în preconcepție. Cealaltă posibilitate este să afirmi realitatea, tu-ul, să-l asculți pe celălalt, să-l privești, să încerci să-l înțelegi. Câteva exemple:

– În fața omului sărac pe care- l întâlnim pe stradă, să nu scăpăm cu pomana, ci să-l privim în față, mișcați, mișcați de nevoia lui.

– Față de cei care ne-au tratat pe nedrept, să nu lăsăm să prevaleze reacția datorată resentimentului „corect”, ci considerentul că este o persoană ca noi, slabă ca noi, care poate face și greșeli.

– Celor care și-au asumat riscul de a pune pe picioare o operă, să nu le reproșăm și cea mai mică greșală (cine face, face și greșeli!), să nu-l condamnăm după un concept de puritate abstractă și violentă, ci să pornim de la o mișcare de simpatie, să încercăm să ne identificăm cu el, să înțelegem complexitatea factorilor care sunt în joc.

Moralitatea, care are aceeași rădăcină cu acțiunea, este alternativa la un moralism care îl zdrobește pe celălalt, care mortifică toată creativitatea. Cel mai evident este atunci când se întâmplă o nenorocire, gândiți-vă la una printre multe altele cum e războiul, sau inundațiile din Ischia: imediat toată lumea caută motivele, vinovățiile, cine a fost vinovatul și nu se uită la drama umană care a avut loc. Este ca și cum am fi subjuogați de o mentalitate, așa că trebuie cumva „străpunsă” această mentalitate. Tocmai într-o epocă precum a noastră, în care societatea are atâta nevoie de avântul împărțirii, de riscul creativ al creștinilor!

„Moralismul” – a spus Gius în altă parte – „macină, și moralismul este tot ceea ce face ceva pentru ceva ce nu este, care nu se dezlănțuie ca expresie a unei iubiri, a uneni adeziuni, a unei judecăți și a

unei iubiri care ne va face să aderăm, care ne mișcă persoana” (*Certi di alcune grandi cose. 1979-1981* [Siguri de anumite lucruri mărețe 1979-1981, n.tr.], Bur, Milano 2007, p. 449).

Substanța – și sinteza – întrebării cu care ne confruntăm este fraza lui Jean Guitton pe care don Giussani o reia la paginile 46-47 și pe care am repetat-o atât de des: „rezonabil” înseamnă să supunem rațiunea experienței. Este nevoie să supunem rațiunea experienței, să o supunem față de ceea ce alcătuiește cu adevărat viața noastră și nu față de ideile de care suntem plini și care ne constituie. V-o propun din nou în întregime, pentru că ne ajută să înțelegem mai bine judecata pe care o dă Gius: „«Rezonabil»” – spune Jean Guitton – e acel cineva care își supune rațiunea experienței și, în special, cel care, în ordinea conduitei și a moralei, nu caută atât să construiască un sistem prin care să se justifice, ci mai degrabă să găsească măsura adevărului, proporțională cu condiția umană” (*Arte nuova di pensare* [Arta nouă de a gândi, n.tr.], San Paolo, Cinisello Balsamo-Mi 2009, p. 71).

Pentru a-L apăra pe Dumnezeu în adevărul său și pentru a-l apăra pe om, Gius ne cere deci să reluăm și să apărăm cuvântul „rațiune”, pe care îl consideră cel mai confuz cuvânt din discursul modern.

Când este tradusă ca o „măsură” a realității, e vorba de o rațiune preconcepțată, adică „ceva care intervine în mod straniu în experiență pentru a diminua și pentru a nu recunoaște ceea ce e prezent în viața noastră” (p. 47). Rațiunea ca măsură elimină atenția asupra tuturor aspectelor realității și îți spune că „dincolo de această măsură nu poți merge”. Permiteți-mi să dau două exemple foarte simple: când am plecat în Brazilia, în privința muzicii credeam că nimic nu există mai tare decât Verdi, Rossini, Mozart și Beethoven. În schimb, m-am trezit în fața muzicii populare braziliene, care e plină de drama existenței. Ca să dau un nume, Vinicius de Moraes, în piesa „Samba binecuvântării”, spune că viața este alcătuită în egală măsură de tristețe și bucurie. Apoi, muzica braziliană m-a deschis cumva spre o altă lume, ca unele dintre cântecele noastre, care exprimă întrebările importante despre viață. Dar dacă mergi mai departe cu schema ta („ceva mai tare decât ce cred eu nu există nimic”), nu te deschizi în fața realității. Un alt exemplu mai pământesc: știți că a murit Pelé, ceea ce pentru Brazilia (și pentru mulți, de altfel) a fost cel mai bun. Dar dacă îl vezi pe Maradona care a reușit să dea golul ăla genial cu mâna, rațiunea trebuie să se deschidă! El este un geniu, chiar și în arta lui! Așa că Pelé rămâne „o rei”, chiar dacă presa argentiniană spune: „El este unul dintre cei mai buni”, lăsând problema deschisă. Înțelegeți? Rațiunea închisă spune: „Nu, nu poate exista nimic mai mult decât ceea ce am programat eu”. În schimb, rațiunea este deschidere, o ușă larg deschisă către realitate și, prin urmare, către ceea ce răspunde pe deplin așteptărilor inimii.

3. Trei reduceri grave

În cel de-al treilea punct, Giussani descrie trei cazuri emblematice în care rațiunea ca măsură distorsionează experiența, influențând toate comportamentele vieții. Să ascultăm cu seriozitate, pentru că nu vorbim despre lume, despre alții. Gius spune: „Descriu geneza comportamentului nostru în aspectul său dramatic și contradictoriu” (p. 47). Aici suntem cu adevărat educați în parcursul nostru, în istoria noastră, în experiența noastră.

Reflectând asupra acestor trei reduceri, vom înțelege mai bine ceea ce am spus despre folosirea rațiunii, despre valoarea experienței și despre reducerea moralității la moralism.

a) *În locul unui eveniment, o ideologie*

Este prevalența violentă a preconcepțiilor asupra faptelor (p. 47-48). Cel mai clasic exemplu relatat în Noul Testament este vindecarea orbului din naștere: fariseilor care întrebă „Cine a păcătuit?”, el le răspunde: „Există un fapt: nu vedeam și acum văd”. Preconcepția vrea să elimine faptul, dar orbul este acolo și strigă și proclamă un adevăr, fapt care s-a întâmplat.

Exemplul dat de Gius clarifică foarte bine: un accident grav de tren nu ne afectează în primul rând pe noi, nu ne face să ne punem întrebări despre misterul durerii și al suferinței, nu ne pune într-o atitudine de rugăciune. În centrul atenției se află imediat vânătoarea vinovatului dezlănțuită de mass-media (p. 47-48) (așa cum am spus mai devreme). Pe scurt, rațiunea nu se deschide în fața faptului în toate elementele sale, ci este imediat întemnițată într-o cușcă, nu este lăsată liberă să funcționeze.

Să ne întrebăm: când suntem victime ale acestei dinamici? Suntem deschiși să „trăim intens realul”? Pentru că întreaga problemă este cum trăiesc eu realitatea, cum stă persoana mea în fața realității, așa cum ne-am spus de atâtea ori în ultimii ani: ne ajutăm s-o trăim, s-o suferim, să ne punem întrebări care izvorăsc din ceea ce se întâmplă? Permitted să fim răniți de ceea ce se întâmplă, de realitate așa cum se întâmplă? Dau un alt exemplu: la începutul lunii ianuarie, în Brazilia, mai mulți oameni au atacat clădirea Congresului. A fost o reacție incoerentă și, prin urmare, inacceptabilă la dominația unui singur gând care atinge cultura, educația, viața, care vrea să se impună peste tot. Este un gând unic care există peste tot în lume, nu numai în Brazilia. În fața acestuia, o reacție incoerentă nu ajută, dar trebuie să apară o judecată care să țină cont de toți factorii în joc pentru a face să iasă la iveală un răspuns cu adevărat mai uman. Propunerea care, potrivit percepției creștine asupra realității, se sintetizează în pluralismul cultural, care nu închide realitatea într-o schemă ideologică predeterminată, ci se deschide către un orizont mai larg și mai plural în domeniul culturii, educației și politicii. Acesta este același criteriu care se aplică și în cazul chestiunii păcii. Scurtătura de a face să coexiste totul într-o cursă a înarmării este dezastruoasă, în timp ce Papa insistă asupra unui alt factor, asupra unui alt element mai cuprinzător, mai profund: dialogul și căutarea serioasă a negocierilor diplomatice.

b) *Reducția semnului la aparență*

În fața realității, omul se blochează la aspectul imediat perceput (p. 48-49). Realitatea se goleşte. Realitatea este un semn, semnul unui alt lucru. Copilul care îi dă flori mamei sale este un semn de dragoste. Valoarea lucrului este aceea de a fi semn al unui orizont mai mare, al unei realități mai mari. Pentru a înțelege această reducere, vă reamintesc povestea prietenei noastre Hassina în fața Papei. Ia parte la una dintre vacanțele noastre și merge într-o excursie pe munte. La final toată lumea spune: „Foarte frumoasă!”. Apoi don Giorgio întreabă: „De ce a fost frumoasă?” Tăcere generală! Iar el a zis: „Nici măcar dacă v-ați mobiliza cu toții, n-ați putea face o singură pietricică din acel munte, nici măcar o floare care răsare din stâncă... singurul care poate face așa ceva este Dumnezeu”. Există un Altul, iar realitatea este o afirmare a Acestuia, e semn. Iar realitatea-semn nu elimină nimic din frumusețea aceluia lucru, ci o accentuează, îi dezvăluie rațiunea, sensul. Celălalt, cealaltă, persoana iubită este un semn, te deschide larg înaintea orizontului adevărului celeilalte persoane. Iar orizontul adevărului celeilalte persoane îți arată un mod de a trata acea persoană care este moralitate și nu moralism. Este atenția la destin și la realitate. Din acest motiv, a reduce semnul la aparență chiar înseamnă a goli realitatea.

În schimb, atunci când rațiunea consideră realitatea ca pe un semn, regăsește energia de a trece de la aparență la plinătatea semnului. Nu este blocată de aparență, ci surprinde o plenitudine și mai mare.

Să ne întrebăm atunci: cât de mult miracolul prezenței celuiilalt (în special a persoanei iubite, a prietenului) devine pentru noi un semn al bunătății Misterului, semn al bunătății Altuia, al unei bunătăți și mai mari? Lucrul extraordinar este că folosirea reală și sinceră a rațiunii duce la pragul Misterului, și apoi, când Misterul vine să ne întâlnească și i se manifestă fiecăruia dintre noi, apare cumva experiența unei îmbrățișări și mai mari. Cât de mult ne trimite frumusețea la El? Cât de mult frumusețea companiei noastre ne face să ne amintim Cine a făcut posibil acest lucru? Fără îndoială, observăm acest lucru în cele mai dramatice momente, de exemplu atunci când Domnul cheamă la el persoane dragi nouă. Răspunsul lor este al celor care participă la nemurirea lui Dumnezeu, la învierea lui Cristos, la biruința Sa. Dar, dacă totul este redus la aparență, totul este sortit distrugerii. Viața plină este „când vom vedea totul”, dar deja de pe-acum privirea se deschide spre realitatea finală.

c) *Reducția inimii la sentiment*

Sentimentul devine totul, în timp ce inima indică unitatea sentimentului și a rațiunii (p. 50-51). O mare reducere apare atunci când sentimentul devine totul, emoția devine totul.

Dau un exemplu. E o mărturie a lui don Giussani, pe care o găsiți în *Se poate trăi așa?»: „Odată, după celebrarea Liturghiei de la ora 11 într-o biserică din Milano, la sfârșit merg în sacristie – era o sacristie*

foarte mică pentru că biserica fusese bombardată – și intră o doamnă palidă, cu o fetiță în brațe, și îmi spune: «Părinte – nu o mai văzusem niciodată până atunci – soțul meu a plecat de acasă în această dimineață». Eu, așa dintr-odată, mă opresc: «Și de ce a plecat?». «A plecat pentru că s-a îndrăgostit de secretară». «Dar, v-ați certat?». «Nu, nu, nu, dimpotrivă, a plecat plângând, spunând: ‘Mă doare că te fac să suferi, îmi pare rău, însă trebuie să o fac, sunt îndrăgostit!’». Și lua copilul, și continua să o sărute – uitați până unde se poate ajunge! – distrus pentru că trebuia să-și părăsească fetița, însă trebuia să o facă deoarece era îndrăgostit». Acesta este semnul distinctiv al emoției ridicate la rang de criteriu de acțiune, fără judecată. Mă înțelegeți? A emoției ridicate la rang de criteriu de acțiune, fără judecată. Ce vrea să însemne judecata? Ești îndrăgostit, te-ai îndrăgostit de secretară, cum li se poate întâmpla multora [...] acest lucru corespunde oare planului pe care Dumnezeu l-a realizat pentru viața ta și, deci, corespunde căii fericirii tale sau nu?”. Căii fericirii în sensul ei deplin? „Ești căsătorit, ai și o fetiță, deci dacă o abandonezi pe soția și pe fiica ta trădezi sarcina pe care ți-a dat-o Dumnezeu, și din acest motiv nu mai ești pe calea fericirii”, spune don Giussani (*Se poate trăi așa*, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș 2010, p. 64-65).

Înțelegeți ce important e ca emoția și sentimentul să fie judecate? Ele trebuie judecate într-un context în care intră în joc cel mai mare plan în care e plasată viața mea: planul voit de Dumnezeu. Viața ta și a celor din jurul tău depind de asta! Emoția pe care o stârnește o întâlnire trebuie judecată de către rațiune.

Să ne întrebăm, atunci: ce mă poate face să-i fiu credincios soției mele atunci când sunt atras de altcineva? Judecata asupra a ceea ce îmi clădește viața în fața planului Altuia, în fața planului pe care Domnul îl are pentru viața ta, și acesta este o plenitudine, chiar și în jertfa și în dăruirea de sine. Ce mă face dârz și creativ în fața copilului meu care, după COVID, este apatic în toate și tinde să mă deprime și pe mine? Ce permite ca un prim impact de antipatie față de celălalt să nu mă blocheze, ci să mă deschidă către o cale a prieteniei? Toate acestea sunt situații în care, dacă inima este redusă la sentiment, dispare forța judecății și, prin urmare, dispare posibilitatea unui drum. Judecata are loc într-un parcurs (se aplică în cazul vocației la preoți, a celor din *Memores Domini*, a celor căsătoriți), în cadrul planului minunat în care se găsește viața noastră.

4. Coruperea religiozității

Al patrulea punct este o reluare a tuturor problemelor expuse până acum și pe care le-am respectat cu strictețe.

În primul rând, iubirea rațiunii, încrederea în rațiune, pe care el o numește „arma de atac și de apărare” (p. 51). Gândiți-vă la apostolii care Îl întâlnesc pe Domnul: rațiunea este înflăcărată, este înălțată, recunoaște, și, în recunoașterea rațiunii intră și afecțiunea, intră adeziunea. Prin urmare, punctul forte este tocmai iubirea rațiunii, care este binele intelectului, desigur, dar în măsura în care este unită cu afecțiunea, cu ceva, cu cineva care m-a cuprins, care mă duce, cu cineva care mă cucerește și mă trage profund după sine. Să ne gândim însă cât de puțin avem încredere în ceea ce rațiunea noastră ne arată în mod evident: în fața responsabilității spre care ne îndreaptă rațiunea, pe care rațiunea ne-o indică, preferăm comoditatea de a absorbi cu supușenie ceea ce ne spune puterea.

Gius insistă încă o dată asupra importanței înțelegerii contextului în care trăim. Un context în care un sentiment religios generic, care neagă realitatea „Dumnezeu totul în toate”, duce progresiv, dar inexorabil, la eliminarea religiozității proprii lui Cristos și Bisericii (p. 51). Religiozitatea este afirmată ca o „credință în ceva superior”, dar nu acea religiozitate care este indicată în parcursul din *Sensul religios*, acea rațiune care se deschide spre realitate, care întâlnește Misterul, care stă în fața a ceva Altceva decât noi cu dorința ca acest Altul să se reveleze. Și când se revelează printr-o întâlnire, întreaga cale a rațiunii este luminată și înflăcărată. Rațiunea este accentuată și profund afirmată.

Recent am dat peste un pasaj din celebrul discurs de la Harvard, în care Soljenițin acuza criza Occidentului, care m-a impresionat atât pentru coincidența cu judecata lui don Giussani, cât și pentru semnificația deosebită pe care o asumă în acest moment: „Nu examinez aici posibilitatea unei catastrofe universale de război și schimbările pe care le-ar implica în societatea umană. Dar atâta timp cât continuăm să ne trezim în fiecare zi sub un soare liniștit, suntem obligați să ne trăim viața de zi

cu zi. Cu toate acestea, există deja o catastrofă în curs de desfășurare: catastrofa conștiinței religioase umaniste” (8 iunie 1978). Este reducerea omului, a măreției originale a ființei noastre.

Prosperi

Nebunia – dacă pot spune așa – este că ne aflăm tocmai în situația unei „catastrofe de război”, dar suntem atât de adormiți – deja – încât nici măcar asta nu ne mai zdruncină.

Santoro

Oh, da, cele două lucruri sunt unite. Dar această criză nu este numai a lumii, ci și a Bisericii. Atât de mult încât aici Gius introduce puternicul citat din *Scrisoarea către creștinii din Occident* a marelui teolog boem, Josef Zvěřina. Ne amintește de nevoia de a nu ne conforma mentalității lumii, de a nu ne asuma tiparul lumii. El ne provoacă, cu o ironie incredibilă: „vă asimilați cu lumea, încet sau rapid, dar mereu în întârziere”. El ne avertizează: „Nu putem imita lumea tocmai pentru că trebuie s-o judecăm, nu cu orgoliu și superioritate, ci cu iubire” (p. 52).

Această neînțelegere a nevoii unei mentalități diferite de cea a lumii explică de ce în Biserică este facilitată neînțelegerea problemei educației creștine, a misiunii, a convertirii, a construcției Bisericii. Aceste probleme necesită o schimbare care trebuie să aibă loc în noi. Gius conchide: „prin schimbarea care a avut loc în alți oameni peste care dă, creștinul este ajutat să sesizeze și să progreseze într-o schimbare de sine însuși. Miracolul este această schimbare de sine.” (p. 53). Este tocmai schimbarea persoanei noastre, cu pașii care ne sunt indicați.

5. Tradiție și carismă

Don Giussani atinge un al cincilea punct, în deplină sintonie cu ceea ce ne-a spus Papa pe 15 octombrie. Ultimul paragraf al lecției începe cu o frază prețioasă: „E nevoie ca *fidelitatea față de Cristos și față de Tradiție* să fie susținută și întărită de un mediu eclezial cu adevărat conștient de această fidelitate necesară”. Adică e nevoie de un context, de un domeniu de aplicare, de o experiență. În aceste pagini veți găsi multe dintre lucrurile pe care ni le-am spus în ultimele luni lucrând pe discursul Papei, care tocmai în cuvintele sale au găsit un punct culminant:

- valoarea carismei ca dar al Spiritului (p. 53);
- faptul că acest dar „nu este carismă dacă nu este recunoscut de autoritatea Bisericii, adică de Papă” (p. 50);
- importanța așteptării cu toată disponibilitatea inimii a indicației mișcării (p. 53);
- coesențialitatea aspectelor instituționale și carismatice (p. 53-54);
- importanța confruntării personale, în mișcare, cu „cei pe care Biserica îi recunoaște ca garanți ai adevărului darului Spiritului Sfânt” (p. 54);
- faptul că Spiritul lui Cristos „pune mâna pe anumite persoane [...], pentru ca întreaga Biserică să-și recapete vigoarea și să renască în mod conștient în ochii tuturor” (p. 54).

Voi aborda câteva pasaje referitoare la aceste puncte.

– „De aici seriozitatea morală a participării la o mișcare eclezială ca apartenență la un context în care darul Spiritului Sfânt provenit prin Botez se concretizează în forme demonstrative și persuasive. Acest dar al Spiritului se numește carismă. Dar nu e carismă dacă nu e recunoscut de autoritatea Bisericii, adică de Papa” (p. 53).

„Nu există un alt mod prin care Spiritul să poată ajunge la noi mai simplu, mai convingător, mai puternic, decât printr-o realitate prezentă, printr-un context prezent”. (p. 53). O realitate prezentă care este în afara noastră, dar care ajunge să facă parte din interiorul nostru, o prezență care este în mine, de aceea mă trezesc purtându-mă cu ceilalți așa cum s-ar purta cu ei acea întâlnire, așa cum i-ar trata misterul Domnului prezent. Este un câștig pentru mine, o schimbare, un miracol. Un miracol care se poate întâmpla, prin care realitatea este tratată în conformitate cu acel bine care ne iese în cale. Apostolii care Îl întâlnesc pe Domnul încep să trăiască într-o formă diferită, se tratează unii pe alții într-o formă diferită.

- „Nu există un alt mod prin care Spiritul să poată ajunge la noi mai simplu, mai convingător, mai puternic, decât printr-o realitate prezentă, printr-un context prezent. [...] O carismă recunoscută de Biserică este dar al Spiritului lui Cristos care ne îndrumă să trăim instituția în mod total” (p. 53).
- „«O mișcare autentică», a spus Ioan Paul al II-lea, «există așadar ca un suflet alimentator în cadrul Instituției. Nu e o structură alternativă la cea din urmă. Este, în schimb, izvorul unei prezențe care, în mod neconținut, regenerează autenticitatea existențială și istorică a Instituției” (p. 53).
- Iată un alt citat din Ioan Paul al II-lea (pe care Papa Francisc l-a preluat din nou în discursul său): „În Biserică, atât aspectul instituțional, cât și cel carismatic [...], sunt coesențiale și contribuie la viață, la reînnoire, la sfințire, chiar și în modalități atât de diferite». [...] Carisma și instituția sunt coesențiale în definirea vieții creștine în Biserică, a vieții ecleziale. De aceea, chiar în dieceze și parohii o mișcare este exemplară și ilustrativă, e convingătoare și utilă pentru viața pastorală. Modalitatea de a trăi darul Spiritului Sfânt trebuie să ajungă în mod capilar la personalitatea fiecărui individ în parte” (p. 53-54).

Aici există un ecou constant a ceea ce ne-a spus Papa.

- „Cineva trăiește cu adevărat o carismă cu cât își compară mai mult propria viață, în totalitatea ei, cu însuși idealul carismei, așa cum îl afirmă cei pe care Biserica îi recunoaște ca garanți ai adevărului darului Spiritului Sfânt; a-i urma pe aceștia este o ultimă ascultare care încearcă să întrupeze până la ultimele capilare imitarea lui Cristos și fidelitatea față de Biserică” (p. 54).
- „Ceea ce se schimbă în noi, datorită intervenției mișcării în viața noastră și a coerenței cerute de aceasta, trebuie să pornească în mod conștient, rațional, adică să aibă cunoașterea ca prim loc al evenimentului, deoarece tot ceea ce face omul depinde de modul în care concepe lucrurile. Prin urmare e un mod de cunoaștere care poate delimita sau elimina concepția pe care lumea ne-o transmite, conform căreia Dumnezeu e tratat rău, nu e afirmat așa cum dorește el să se afirme, fiindcă Dumnezeu se afirmă în Cristos. Noi nu putem cunoaște Misterul dacă nu ni-l comunică Cristos. Iar Biserica – este o comparație și nu o blasfemie – prin mișcări îl redă pe Cristos cu o mai mare claritate, cu persuasivitate și cu susținere pentru realizarea vieții.” (p. 54). Giussani încheie prin a spune că „Spiritul lui Cristos, care a creat Biserica și a trimis-o în lume, o consolează, o edifică și o întărește prin carisme: pune mâna pe anumite persoane, printr-o carismă sau prin alta [nu există un monopol al carismei sau al carismelor], pentru ca întreaga Biserică să-și recapete vigoarea și să renască în mod conștient în ochii tuturor” (p. 54).

Dacă am fi citit aceste pagini cu atenție cu ceva timp în urmă, am fi fost scutiți de atât de multă confuzie în demersul nostru de cunoaștere, de atât de multe comportamente inadecvate și de anumite eforturi.

Concluzie

Aș dori să închei prin a trece pe scurt în revistă cele cinci puncte ale lecției, sub formă de întrebări. Întrebări care să fie un ajutor pentru munca din grupurile voastre de comunități sau de fraternitate. Ele ne pot ajuta să descoperim unele trăsături ale „potențialului rodnic al carismei”.

1. Primul punct ne vorbește despre un aspect central al carismei noastre: este tema cunoașterii și prevalenței esteticii asupra eticii, a farmecului, a frumuseții întâlnirii pe care o urmăm. Ce înseamnă acest lucru în zilele noastre și în prezența noastră în mediile noastre de lucru și de studiu?
2. În al doilea punct am reluat fraza lui Jean Guittou: „rezonabil” înseamnă a supune rațiunea experienței, faptului. Ne întrebăm: în ce circumstanțe ne-a luminat această metodă viețile, salvând-o de preconcepție și moralism? Să descriem cum am fost eliberați de preconcepție și moralism.
3. Printre diferitele reducții ale rațiunii descrise la al treilea punct, aș vrea să mă concentrez asupra sentimentalismului, care mi se pare deosebit de răspândit astăzi. Ideea dominantă este că este mai bine să urmezi doar ceea ce „simți”, ceea ce implică sentimentul. Acest exil al rațiunii copleșite de sentiment are un impact asupra modului nostru de viață: să ne gândim la ce se întâmplă în relația

noastră cu munca, în relațiile de iubire și în modul de a trăi mișcarea, atunci când singurul criteriu este sentimentul. Atenție, sentimentalismul e una și inima este alta. Pentru că în experiența noastră tresărirea inimii este indispensabilă, tresărirea inimii în fața evenimentului este esențială, este ca punctul care ne împinge, exact așa cum li s-a întâmplat apostolilor; pe urmă putem fi și fragili, slabi, dar suntem împreună. Drept pentru care facem zece minute de Școala de Comunitate dându-i prioritate față de altceva și împreună cu altceva, tocmai pentru că (cel puțin mie așa mi se întâmplă) a relua astfel de texte provoacă acea tresărire care mă relansează în toată munca mea.

4. La al patrulea punct, Zvërina, cu scrisoarea sa, ne îndeamnă la curajul judecății. În ultimii ani, am confundat adesea nevoia de a evita superioritatea în judecată și ca să nu părem mândri – ceea ce nu trebuie să fim niciodată – cu renunțarea la orice judecată. Am mers chiar atât de departe încât să teoretizăm că judecata este, ca atare, „factor de diviziune” și, prin urmare, ne distanțează de celălalt. Dar fără a ne exercita rațiunea în fața circumstanțelor, inteligența noastră devine săracă și capacitatea noastră de a întâlni dispare. Vorbesc despre exercitarea judecății, despre compararea constantă a ceea ce trezește sentimentul în noi cu destinul, cu adevărul, cu viața noastră. O întrebare: cum putem face ca apelul lui Zvërina să devină al nostru? Cum ne putem ajuta – în marea companie a mișcării sau în comunitatea noastră locală – să răspundem împreună la nevoia de a ne exercita rațiunea în fața diferitelor circumstanțe? Ceea ce am primit este un cadou important și suntem chemați să-l trăim în mod constant.

5. În ceea ce privește al cincilea punct, cel despre carismă, să ne mărturisim reciproc cum se dezvoltă printre noi potențialul carismei. După întâlnirea cu Sfântul Părinte, oriunde m-am dus – în mișcare, dar și în multe cercuri ale Bisericii și în afară – acea audiență a noastră a marcat o schimbare de perspectivă a privirii asupra mișcării, atât în interior, cât și în exterior. A fost ca un har și o uimire, nu numai datorită numărului de participanți, ci și datorită cordialității cu care am fost primiți, tratați și invitați să mergem pe un anumit drum. Să ne ajutăm unii pe alții să ne comparăm viața cu evenimentul care ne cucerește zi după zi.

Din acest motiv, la următoarea școală comunitară din 15 martie, vom porni de la unele dintre mărturiile sau întrebările voastre, pe care le puteți trimite la: annunciosdc@comunioneeliberazione.org
Vă mulțumesc tuturor pentru atenție și pentru drumul din această seară.

Prosperi

Mulțumim ție, don Filippo! După cum am văzut, ne așteaptă un parcurs foarte fascinant, dens, dar cu siguranță extrem de actual, din toate punctele de vedere. Metoda pe care o propunem în aceste două luni – profitând de sugestia pe care ne-a dat-o don Filippo chiar de la început, la primul anunț de Școala de comunitate – este ca munca comună să fie însoțită de muncă personală, pe care să o facem, în mod ideal, zilnic. Zece minute sunt suficiente, iar cele zece sunt dedicate în primul rând lecturii, înțelegerii și aprofundării textului și, prin urmare, să lăsăm să iasă la iveală întrebările care apar din comparația cu textul; este important ca textul să nu fie doar un „pretext” ca să vorbim de fapt despre altceva, astfel încât întâlnirea noastră – care în mod necesar are propriul ritm (cele mai frecvente școli de comunitate sunt săptămânale, sau la două săptămâni) – să fie un moment de comparație reală cu propunerea care ni se face. În această comparație să ținem cont de întrebările pe care don Filippo tocmai le-a sugerat, care ar putea ajuta la călăuzirea muncii pe care o vom face. Puteți trimite întrebările care apar la adresa dată, astfel încât data viitoare să putem începe cu un dialog care rezumă activitatea următoarelor două luni cu privire la prima lecție a Exercițiilor din 1998, de la p. 43 la p. 54 din textul *A-ți da viața pentru lucrarea Altuia*.

Următorul anunț – la cea de-a doua lecție a Exercițiilor din 1998 – va avea loc miercuri, 15 martie, de la ora 22.00, la fel ca în această seară.

Santoro

Să spunem o *Bucură-te, Maria...*, amintindu-ne în special de oamenii afectați de războiul din Ucraina și, de asemenea, de frații și surorile noastre cele mai nevoiașe, care se află în diferite situații de conflict în lume, așa cum face întotdeauna Papa, cu conștientizarea faptului că proclamarea lui Cristos ne

deschide inimile larg pentru a trăi fiecare aspect al realității și, prin urmare, pentru a comunica harul care a ajuns la noi și ne-a cucerit.

Bucură-te, Maria...